

Tärkiet šilmälasit

Helvi Alaviitala

Mie šain uuvvet očkat, šilmälasit, eklein. Muailma näyttäy kirkkahammalta ta lukomini on helpompua.

Täštä muistu mieleh parikymmentä vuotta vanha tapahuš. Karjalaisie lapšie oli kešäleirillä Šuomešša. Hyö oltih netälin Kuušamon kanšanopistolla omien opaštajieh ta Pohjois-Viena -šeuran omatahtosien ruatajien keralla. Toisen netälin hyö elettih Oulušša perehissä.

Lapšista yksi näki pahoin. Opaštaja oli kerton, jotta poika on terävä ta viisaš koulušša, vain heikon nävön vuokši hiän joutuu kovašti ruatamah.

Netälin aikana oli opistolla käynyn ruhka-auto. Pojat tietäväšti piirreltäh šen kuvie tarkkah. Tämä yksi poika ei voinun, šentäh kun hiän ei nähnyen auton pienie yksityiskohtie. Oululaini mieš, kumpani oli poikien huoltaja ylen šaleičči poikua.

Oulušša oli tehtävänä hankkie pojalla očkat, niin oli piätetty. Yštävällini šilmäliäkäri tarkašti pojan nävön ta miäritteli lasit. Šama spesialisti oli ollun miän pojan šilmäliäkäri monta vuotta. Optikkoliikeh anto očkat lahjakši.

Näkö pareni ta anto ihmehellisie uušie muistoja Oulun linnašta.

Poika eli netälin Kuušamošša valvojana olluon miehen koissa ta hyö ajeltih autolla pojan keralla pitin kaupunkie. Yhtenä päivänä poika oli nähnyen Tuiran šillalta Oulujovešša olijat vesišuihkut, kaupunkin kešäkaunehaiset. Hiän oli ihaššukšissah.

Myöhemmin isäntäpereh oli šuanun tietyä, jotta poika opaštuu yliopistossa.

Šilmälasit ollah tärkie apuvälineh elokšešša.

Pikkaraini

Anja Suvanto

Pikkaraini on oikein näpie šana. Pikkaraini on šuuruoltah äijjä pienempi kuin šemmoset tavallisen šuuruvuiset ollah niijen omašša joukoššah.

Pikkaraini-šana luatiu mielen pehmiekši, armahakši, kepiekši, sualivoiččijakši. Še herättäy tuntehie. Še on puitto hellitäntäšana.

Pikkaraini voipi olla ihmini, elukka, esineh, asie, kutamitä vain, ollou pikkaraini olomukšeltah. Onhan niitä monenmoisie pikkaraisie; lapšie, ämmöjä, tuattoja, on ni kikkijä, koirie, lintusie, kariččojä, potakkoja, helmilöitä, kupposie, murehie, iloja, matkuamisie ta niin ielläh...

Tavallisešša pakinašša šanotah vaikka jotta: "Pikkaraini lapši istuu lattiella". Šilmissäh näköy vain lapši šiinä on. Kun jatkanet virkehtä vaikka jotta "lakiella lattiella", näköy mieleššä lapšiparka yksinäh ta šurkiena. Vaštakohta "lakie late"muuttou šanomisen šiämen toisenmoisekši, tulou lisyä tunnehta.

Kun šanou vaikka jotta : "Pikkaraini kikki šähäjy koiralla." – on še vielä tavallista asieta. Ka kun jatkou "šuuarella, šuurisuisella koiralla", luatiu vaštakohta tovellisen varajamisen tapahukšeh.

"Ivanapäivänä oli keitetty uušie pikkaraisie potakkoja šuuarella pruasniekkaväjellä." Voipi nähä mieleššä äijä nälkähisie ta šuuren muššan puan pikkaraisie potakkoja täytenä kiehumašša ulkotulilla. "Pikkaraini heponi veti jykietä rekie šyväššä lumešša." Šiälihän še noušou tuommosešta ruavošta.

Šanotah, jotta vastakohat täyventäh toisieh. Šemmosessa tapahukšešša šana pikkaraini on oikein šopiva šana. Še ni antou tietohuista enämpi ta starina kuuloštou vesselämmältä.

Skokuna

Kerttu Nurmela

Skokuna – mimmoni mainivo, erinomahini karjalaini šana! Še šujuu šuušša kepiešti ta helpošti.

Šammakko – tottaš še niise on hyvä šana moisella hyppijällä. Mie kuitenkin tykkyän enämpi šanua "skokuna" kuin šanua "šammakko", vaikka mie olen tietyšti oppin enšiksi suomalaisen šanan "sammakko".

Enšimmäisen kerran mie kuulin šanan "skokuna" vialalaiselta muamoltani. Mie olin vielä tyttöni, toinah jo opaššuin koulušša. Äkienä kešäpiänä šeisoma muamon kera pihalla talon ieššä. Šiinä šamašša myö tokatima, jotta šammakko hypikšentelöy taluo kohti. No, mie rupein kyšymäh muamolta: "Männöykö tuo šammakko pirttih šuaten?" Muamuo nakratti. "Ei skokuna pirttih mäne. Še tahtou ryömie portahien alla. Šielä on villietä ta koštietä. Skokunat ei voija olla polttajašša päivänpairošša." Niin toven tapahtu – skokuna ryömi portahien alla peittoh ta jäi šinne. "Skokunua ei sua hätyytytä eikä tappua. Annamma olla suojašša", šano muamo ta yheššä noušima portahat pirttih.

Skokuna šai hyvän peiton ta mie veššelän šanan. No, enhän mie kokonah hylkyä "šammakko"-šanua. Hyvinhän še ruatau omašša viraššah. A kuitenkin punukoillani mie annan lahjakši miun mieleštä ylen mukavan karjalaisen šanan "skokuna".

Kotiranta

Pirjo-Liisa Kotiranta

Miun armaš vianan šana on kotiranta. Še on kaunis ta leppie yhyššana. Koti on šiämen paikka. Šielä ollah armahat, šielä on turva. Ranta tuaš on paikka, kušša voipi kaččuo ulapan yličči vaštarantua tahi uavua vejen pintua kohti taivahanrantua. Rannašta voipi lähtie ta rantah voipi myöštyö.

Kotiranta, oma ranta. Meilä kaikilla voi olla oma kotiranta, kušta lähtie, kuh tulla jälelläh. Šitä ei tarviče omistua. Še voipi olla yhtehini ušielä inehmisellä, vaikka hyö ei oltais šamua perehtä. Jokahisella on oma kotirantah! Še tuopi mieleh rauhallisen paikan, missä milma vuotetah, mih on hyvä tulla, konša muailma kuottelou! Miun kotirannašša aina on kešä, kirkaš taivaš, šinini järvi, kultaini hietaranta. Päiväni kimaltelou järven pinnalla. Linnut liverretäh rannan puissa.

Kotiranta on tovellini paikka, ka niise mielen paikka. Še kiinnittäy inehmisen kotih, kuta ei enyä ole ta še pisy paikkana, kuh inehmini on kuulun, kušta hiän on lähten. Aina ei voi palata tovelliseh kotirantah, ka šitä voipi muissella, šitä voipi ikävöijä.

Miula šana kotiranta muissuttau lapšuošta, pereheštä, heimošta. Še on miula tuttava. Še on aina miun muvašša – miun heimon nimi! Mie olen šuanun šen miun tuatolta. Miun tuatto šai šen omalta tuatoltah, kun hiän ičelläh ta perehelläh valičči suomalaisen nimen. Kyllä, suomalaisen nimen. Šuomelaisekši nimekši mie šen arvelin.

Miun tuaton tuatto Puavila ta hänen veikkoh Aleksii oltih vienankarjalaisie, Uhtuošta päin. Heijän pereh, tuatto livana, tuaton tuatto Ananie, tuaton tuaton tuatto Juuti ta hänen tuatto Kliimo, kaikki oltih elän Uhtuon Likopiäššä yli kahen vuosišuan oloh. Kliimon jäleštä perehtä alettih kuččuo Klimentov ta šiitä Klementjev. Šillä nimellä elettih niise Šuomešša, Virtain kyläššä, mih vel'lekšet perušsettih perehet 1880-luvun lopulla. Vel'lekšet haluttih, jotta perehillä olis suomalaiset nimet, konša hyö elettih Šuomešša.

Miehet valittih nimet, mimmoset muissutettih joka päivä šynnyntäkoista, muamošta, tuatošta, elämiseštä Uhtuon Likopiäššä. Kuittijärven kotirantah heijän mieli myöšty. Vanhempi veikko Aleksii otti nimekšeh Varpašaari. Varpašuaresša Šuomešta kotih myöštyjät laukunkantajat henkähettih ta vuotettih šiän lahtumista ennen šoutuo Keški-Kuittijärven šuuren šelän yličči kotirantah. Puavila šiitä valičči oman nimeh!

Ukko Puavila kotiutu Virroilla päin. Oli järvet, mečät, oli oma pereh, oma ruato. Onnako hänen šiän pisy Uhtuon Likopiäššä, Kuittijärven rantamilla. Šen mie maltoin, kun mie enši kerran tulin Uhtuoh. Maltoin, miksi ukko Puavila oli šata vuotta ennen antan perehelläh juuri tuon nimen. Heinäkuun päivät oltih kaunehet ta ylen leppiet. Taivaš kirkaš, järven šelkä sinini, rannašša kultahista hietua. Juuri niin kuin mie olin aina uatellun. Šiitä mie mänin vienankarjalan kurššiloilla. Jo maltoin, jotta viisaš ukkoni valičči meilä suomalaisen tai vianalaisen nimen. Yhtä armaš molommilla kielillä.